

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Mantas Arasimavičius

**PECULIARITIES OF LEGAL
REGULATION OF GAMES OF CHANCE
IN SCANDINAVIA AND BALTIC
COUNTRIES. A COMPARATIVE STUDY.**

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2010

The Doctoral Dissertation was written during the period of 2004-2009 at Mykolas Romeris University.

Scientific supervisor:

Dr. Audrius Bakaveckas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University:

Chairman of the Council:

Prof. Dr. Vidmantas Egidijus Kurapka, vice-rector for research at interim (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law - 01 S)

Members:

Prof. Habil. Dr. Žaneta Simanavičienė (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Economics - 04 S)

Assoc. Prof. Dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law - 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law - 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Birutė Pranevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law - 01 S)

Opponents:

Assoc. Prof. Dr. Manuela Tvaronavičienė (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Assoc. Prof. Dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law - 01 S)

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on March 23, 2010 at 1:00 PM in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on February 23, 2010.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mazvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and Libraries of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20 and Valakupių str. 5, Vilnius, Lithuania; V. Putvinskio str. 70, Kaunas, Lithuania).

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Mantas Arasimavičius

**AZARTINIŲ LOŠIMŲ TEISINIO
REGULIAVIMO YPATUMAI
SKANDINAVIJOS IR BALTIJOS
VALSTYBĖSE. LYGINAMASIS TYRIMAS.**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2010

Disertacija rengta 2004–2009 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

dr. Audrius Bakaveckas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka, l. e. mokslo prorektorius pareigas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

prof. habil. dr. Žaneta Simanavičienė (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, ekonomika - 04 S)

doc. dr. Vytautas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

doc. dr. Birutė Pranevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

doc. dr. Manuela Tvaronavičienė (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas - 03 S)

doc. dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2010 m. kovo 23 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2010 m. vasario 23 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto (Ateities g. 20 ir Valakupių g. 5, Vilnius; V. Putvinskio g. 70, Kaunas) bibliotekose.

Mantas Arasimavičius

**PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF GAMES
OF CHANCE IN SCANDINAVIA AND BALTIC COUNTRIES.
A COMPARATIVE STUDY.**

Summary

Presentation of the study. Analysed issues. Relevance of the topic.

The Legal regulation of gambling differs across Europe and the world. Some jurisdictions have liberal gambling regulation where operators are free to engage in the betting and gaming business, other jurisdictions enjoy a gambling monopoly. Those countries which have state gambling monopolies participate in gambling through state-owned enterprises or through private concession-based operators. The Scandinavian countries also have long standing gambling monopolies and all gambling revenues are returned back into society to finance state budgets or public projects. Having followed the consequent Nordic tradition during the interwar period, after the restoration of independence Lithuania, Latvia and Estonia (with certain exceptions) chose a completely different gaming regulatory approach. These jurisdictions chose a fairly liberal and also unique gambling regulation. The Lithuanian, Latvian and Estonian gambling regulators acknowledge that these countries can not be classified within any gambling legal regulatory system. Certain conceptual problems that are endemic in gaming legal regulation in Lithuania and Baltics were observed by the author while working as a legal practitioner. Since then, through becoming more and more involved in gambling legal regulation and through the observation of foreign law, the author began to think about what might constitute ideal gambling regulation guidelines, and began encouraging the students of Mykolas Romeris University to carry out investigations into ideal gambling legal regulation in their Master theses. In this way, the problem of the selection of the gambling regulatory regime most advantageous to the public came to be crystallised, later forming the axis of this thesis. Is there an ideal legal regulation for gambling at all and what form should this legal regulation take? These reasons led to a comparative legal study – in which the gambling regulatory features in Scandinavia and the Baltic states were compared. As the Scandinavian and Baltic states represent two major approaches to the regulation of the gaming market – a market monopoly (in Scandinavia) and a liberal, competition-based regulation (in Baltic states), the separate issue under investigation were the pros and cons of each of these regulatory approaches. It has to be noted that a gambling monopoly is not just a legal concept enabling the exclusive entity to organize and provide gambling services. The monopoly is also a socio-

economic category, whose consequences to the market and the public can be measured. For this reason, the analysis in the thesis touched not only on the legal but also the socio-economic peculiarities of gambling regulation. State and society benefits were also under evaluation, as legally they have to offset an indisputably negative attribute of gambling – its addictiveness. Thus, this dissertation assesses whether there is a legal basis to assert that the monopoly, based on Nordic gambling regulation traditions, is more proactive (or defective) than the free market based gambling regulations followed in the Baltic States, in terms of the legal, social and economic aspects of these two alternative gaming market regulation methods.

The relevance of the study, in particular, is founded on the existing conceptual problems faced by the current Lithuanian legal regulation regarding games of chance. During the nine years of its gambling regulation practice, the Republic of Lithuania has been unable to develop an effective gambling regulatory model that could effectively combine public (society's and state's) and private (gambling operators') interests. The current situation is evidence of the fact that public interest in the gaming sector is not legally covered and protected. The current legislation neither foresees public protection against the harmful effects of gambling, nor regulates public self protection. There are no legal measures of protection in Lithuania that would allow for personal self exclusion from casinos and other gambling venues. The public interest of the government is not protected from the economic point of view. Gambling tax collection and distribution in Lithuania is not effective. Data from 2008 showed that Lithuania had the lowest aggregate gambling tax collection in the region. In contrast, the study showed that the gambling turnover in Lithuania was the largest among the Baltic countries. This shows that the gambling business does not face any real restrictions with regards to its operations. Lithuania lacks legal mechanisms to either regulate the working hours of gaming establishments, or their places of establishment. The dissertation tackles this problem by offering a concrete option - the establishment of a state gambling and lottery monopoly. Monopolistic state participation in the gambling business (the Scandinavian model) guarantees not only the state revenue collected in the form of taxes, it also makes it possible to claim for full gambling generated income (profit). The raising of state revenue is of perpetual relevance to every jurisdiction, especially in the presence of a global financial crisis. The financial difficulties currently met by the Baltic States add additional relevance to this dissertation.

The relevance of the thesis is not only contingent on the solution offered to conceptual problems in the field of gambling and the increasing of public revenue. The thesis also evaluates the legitimacy of the monopoly. If sovereign jurisdictions are free to choose a gambling regulatory method, legal problems have occasion to arise when the particular method chosen does not correspond

with international legal obligations. For example, article 43 of the Treaty on European Community regulates the freedom of establishment within the EC. Article 49 prohibits restrictions on the provision of services to another Member state of the Community. The infringement of the aforementioned articles is often addressed to states in which legal regulation of gambling is based on a state monopoly. The dissertation provides response to the question of whether gambling monopolies are legal. Due to the international nature of the topic of the dissertation, it is relevant not only in Lithuania, but also Latvia, Estonia and those other Scandinavian countries which are currently concerned with the dilemma of maintaining a monopoly or opening it.

The last, but most important, elements which determine the permanent topicality of this paper are the legal aspects of gambling addiction prevention that are researched in the dissertation. In all Baltic States, the prevention of gambling addiction is not given adequate legal consideration. Scandinavian countries apply a number of different gambling addiction prevention measures. Public safety and public order are universal legal values towards which special attention must be paid during the process of forming gaming legal regulation. The paper reveals what legal stand is occupied by the Baltic States in comparison to those Scandinavian countries with monopoly based gambling regulation. The paper reveals how the legal basis of all three Baltic jurisdictions can be improved in the context of gambling addiction prevention. In this respect, the paper is also relevant.

The objective and tasks of the study

The dissertation is comprised of a comparative legal study, whose purpose is to compare monopolistic legal regulation and the liberal legal regulation of gambling in a specific context - Danish, Swedish, Norwegian, Finnish, as well as Estonian, Latvian and Lithuanian jurisdictions.

This specific context – the Scandinavian and Baltic countries, has been chosen due to the fact that Lithuania, Latvia and Estonia share a similar history, geopolitical situation, legal system and legal regulation of gambling, even if they are not identical. Latvia and Estonia have monopolized their lottery market, but the rest of the gaming market is liberal. The Scandinavian countries, which are all representatives of state owned gambling monopoly countries, have been chosen as they are close Lithuanian, Latvian and Estonian neighbours, whilst their social protection system and social policy are perhaps the best in Europe. These are social welfare countries whose social welfare indices, according to the classification of the Nobel Prize winning economist Amarta Sen, are among the highest in the world. Therefore, the aim of the study was to reveal the effectiveness and appropriateness of gambling legal regulation in Lithuania and other Baltic states, by first comparing these countries to each

other and then to Scandinavian countries which are famous for their social well-being.

In order to meet the study objective the following tasks have been set:

1. To disclose the concept, nature, evolution and characteristics of the legal regulation of gambling. To disclose social costs management in the Nordic and Baltic countries.

2. To compare gaming regulatory features, including the practice of gaming regulatory institutions, liability against infringement of gambling legal regulation and gambling taxation in Nordic and Baltic countries.

3. To compare gaming safety measures applied in Nordic and Baltic countries

The novelty of the study. The scientific value of the dissertation.

This is the very first legal dissertation in Lithuania on gambling. The countries under investigation (Denmark, Sweden, Norway, Finland, Estonia, Latvia) are also lacking any single comparative legal study on gaming regulatory issues. This is the first scientific work to analyze the *pro et contra* of market competition and monopoly-based gambling regulation.

Only one study, which was performed by the Comparative Law Institute of Lausanne (Switzerland) under assignment of the European Commission: "Study of Gambling Services in the Internal Market of the European Union. Final report." can be held as inter-related to the current dissertation research. The Lausanne study attempts to identify and analyze the obstacles hindering the smooth functioning of the European Union's internal market and economic growth as regards gambling. However, the dissertation differs from the Lausanne study in several dimensions. Firstly, the dissertation takes into account the actual circumstances that were not known during the preparation of the Lausanne study. Since then the European Union has launched infringement proceedings against several EU countries, a new decision of the European Court of Justice in the case *Liga Portuguesa* has been judged. Secondly, the Lausanne investigation did not study the monopolistic legal regulation of gambling as an independent form of gambling regulation. It did not compare the monopoly type market regulation to the competition based gambling regulation but merely restricted itself to the identification of a monopoly as a potential obstacle for the smooth running of the European Community market. The same obstacles for the smooth functioning of the European Community market are viewed from another perspective in the dissertation. The issues related to gambling addiction prevention, taxation and social costs are analyzed. In this sense, the dissertation complements the Lausanne study. The dissertation also provides background for further research on gambling, which is necessary for the

formation of efficient, publicly minded legal regulation for gambling and lotteries.

Methodology of the study. Reliability of the study.

The study was conducted in accordance with a pre-planned methodology (Gr. methodike – a holistic approach to any work carried out or targeted to or the totality of techniques used in practice). In the initial stages of the investigation it became apparent that gaming regulation theory was neither formalized nor described in any existing texts. None of the investigated countries had any gambling legal theory specialists. Thus, the problem of the lack of source material led to the formation of a particular methodology for the study.

In order to carry out a comparative legal study it was necessary to rely on each state's national legislation. Acting in such a way, a lot of information might be either undiscovered or lost, and the comparison of legislation might become a technical matter. In order to avoid these obstacles, the expert interview method was selected as the core method of the investigation. A questionnaire was prepared consisting of three separate parts. The first part of the questionnaire was intended to gather information concerning general legal regulation on gambling and its special features in each country analysed. The second part was designed to investigate public safety measures in the countries under comparison. The third part of the questionnaire was designed to examine the gaming taxation environment. The original questionnaire is presented as supplement No. 2 to this study. After approval of the questionnaire at the destination institutions, short-term internships at the local gambling law enforcement, public safety and other institutions of every destination country were organised. Meetings with the representatives of the gambling regulators and other gambling experts were arranged (see Annex No. 1), as was the collecting of data for the research. In this respect, special attention was drawn to the expert methods.

In the absence of theoretical legal knowledge, the positive law was the secondary source of investigation. Accordingly, methods which are normally best suited for testing positive law were chosen. These were qualitative theoretical methods. Other techniques were chosen while working with experts. While working with people, practical qualitative methods were used. Quantitative methods were not utilised for several reasons. In particular, while investigating foreign law or interpreting legislative texts, the quantification of any linguistic items might not be precise. This lack therefore had to be compensated with a qualitative study of legislation. In an expert study any quantitative methods would not be deemed useful due to the small sample of experts. It was concluded that expert knowledge must be assessed purely qualitatively. Thus, a

complex methodology depending on the specific source of the information collected was used. The main methods of the investigation were the following:

Comparative method (comparative analysis). This is probably the most reliable theoretical qualitative sociological research method used to compare a number of schemes in the dissertation. As not only the legal regulations concerning gambling in Lithuania were studied in the paper but also similar regulation in neighbouring foreign countries (Latvia, Estonia, Finland, Denmark, Norway and Sweden), this method was widely used throughout the analysis. A comparison of the regulatory institutions across the Nordic and Baltic countries, which identified the similarities or differences existing between practices, provided much knowledge of gambling regulation: its efficiency, progressiveness, the governmental approach to social protection, governmental decisions towards better gambling regulation, reasoning, public utility etc. The analysis of comparative material allowed the paper to arrive at conclusions on the efficiency of gambling legal regulation in the Republic of Lithuania. The dissertation topic determined that the comparative method be one of the primary methods of investigation in the paper.

Linguistic analysis. This is also a reliable theoretical qualitative research method used in the dissertation. Legal rules in a modern state often have a written form of expression. In order to understand the legislation and other documents properly, to interpret them correctly and to identify key ideas, linguistic analysis was used.

The expert evaluation method (Delphi method). This is an empirical qualitative research method. This method of investigation was slightly modified to fit the demands of the dissertation research. First of all, it was used for the gathering of comparative information and later for the verification of this information. Since the purpose of the dissertation was a comparison of two different gambling regulatory approaches (monopolistic and liberal), meetings with gambling regulatory experts-practitioners and gambling problem experts were held in all the countries studied. The experts were given a list in advance of prepared structured questions that were in accordance with research subject areas, as required by the empirical data collection interview method. The expert answers were analyzed and compared. The expert evaluation method was used to supplement the textual sources as well as to verify them. The expert evaluation and opinions were obtained as a secondary result of the information gathering process. These expert opinions were also used for comparative analysis.

Genetic method. This is a theoretical qualitative method based on the exploration of the historical development of the phenomenon and the rationale behind its underlying aspects. This method was used to determine the main factors that were at play historically when the selected countries chose either liberal or monopolistic gambling regulation. This method was chosen because it

allows the historical events, origins and evolution of the investigated phenomena to be studied in terms of logic. The reliability of this individual approach is not great, but the application of this method in conjunction with other methods ensured a wider and more diverse interpretation of the results.

Idealization method. This is a qualitative theoretical method, which was used in an attempt to idealize and simplify both gambling regulation approaches under analysis - monopolistic and liberal. Since the two regulatory techniques under analysis are both diversified and complex, the idealization method enabled the researcher to distance himself from the details during the scientific investigation and look at the subject from a higher perspective. The Idealization method allowed for the scaling up of the subject matter of the dissertation and for the breaking of it into a number of analyzable subjects within the paper. However, this method had some shortcomings, as a perfect system can not exist in reality. That is why a sufficient level of reliability could only be achieved through using this approach as an auxiliary method for interpreting the investigation's results.

The reliability of the dissertation research is based upon several factors. Firstly, reliability was ensured by the use of primary legal sources in the study. The results of the study were interpreted in accordance with the official legislation of the investigated foreign countries. Therefore the obtained results are in line with objective legal reality. On the other hand, the reliability of the study is additionally certified by the double verification of the conclusion statements using expert methods, i.e. based on the opinions of the gambling regulation and addiction professionals in every jurisdiction.

Structure of dissertation

The Dissertation consists of an introduction, of three investigative chapters, of conclusions and suggestions, of a list of references, of a list of the author's scientific publications and annexes. Each of the investigative chapters were devoted to the analysis of one of the thesis statements (hypothesis) of the dissertation.

The first chapter is entitled "The concept of gambling regulation, historical-legal, economic and social regulatory features in Scandinavian and Baltic countries. The social costs of gambling". This chapter was dedicated to the analysis of the very general aspects of gambling as a social concept. Those general aspects are the legal regulation of gambling, regulation history, backgrounds and regulation approaches. The chapter starts with an analysis of gambling and lottery concepts in Scandinavian and Baltic countries, evaluating and comparing gaming legislation. Together with the gaming and lottery concepts, the regulative field of gambling legislation was further discussed. Further sections of the chapter analyzed the concept of hazard, the nature of gambling and

lotteries, evolution, historical trends, including tendencies of legal regulation in countries under comparison. Focus was placed on the similarities between legal regulation of gambling and lotteries, and in particular between the countries under investigation in the interwar period. The Economic forms of gambling markets (a state monopoly, competition based market) are discussed, touching on the peculiarities of their legal regulation. The last section of the first chapter is devoted to a discussion of the social costs of gaming (including their economic side) and a comparison of how these costs are handled in state monopolies and competitive markets. This was the most important section in the first chapter of the dissertation.

In the aforementioned section, amongst other social costs, attempts were made to evaluate the approximate ratio between the state revenue level generated by gambling in the Baltic countries and the level of governmental expenses incurred due to the management of gambling related crime. We have taken into consideration the investigation performed by *Smith et al.* in 2001 in the province of Alberta (Canada). In their sociological research, *Smith et al* provided a preliminary coefficient of gambling related crime equal to 1.8%. This means that approximately 1.8% of the total crimes committed in Canadian society can be related to gambling. We used this coefficient in investigating the situation in Lithuania, Latvia and Estonia. We used the budget data of 2008, in particular the governmental expenses estimated for law enforcement (1.8%). We made the presumption that the totality of budget funds for crime investigation, prevention, police, judiciary and detention institutions corresponds to 100% of total crime per annum. In this way we presumed that the 1.8% of crime that is related to gambling (according to *Smith et al*) corresponds to 1.8% of total budgetary law enforcement financing. In every Baltic jurisdiction we tried to compare this calculated 1.8% to the gambling revenue generated. We found out that in the Republic of Lithuania this ratio was **30.5 million LTL to 26.08 million LTL (1:0,855)**. Interpreting this result, we can conclude that almost all of the gambling revenue generated in the Republic of Lithuania is taken up by gambling crime prevention and law enforcement. This means that the government has no benefit from legal gambling. Of course, this does not mean that a total ban on gambling would change the situation. If banned, the gambling business would continue in the shadows and it would be even harder to control. The fact is that gambling in the Republic of Lithuania is not regulated effectively enough. This can be proved by the examples of other jurisdictions. The ratio between 1.8% of law enforcement budget funds and gambling generated revenue in Latvia was at least 4 times better than in Lithuania: **22.8 million LVL to 4.4 million LVL (or 1:0.19)**. Even if the budget funding in the Republic of Latvia had been similar to Lithuania, the Latvians would still have gathered much more gambling tax and duty revenue. A similar ratio exists in Estonia of

632 million EEK to 53.64 million EEK (or 1:0.08). We can see that the social costs estimated by law enforcement in Estonia are more than 10 times lower than Estonian gambling generated revenue. This is the best result among the Baltic countries. In order to make the comparison objective, attention was paid to the gambling market data. Unfortunately, it was not possible to obtain the most up to date information concerning the Estonian gambling market. The total gambling and lottery market turnover in Estonia in 2006 appeared to be ~116.2 million EUR. Accordingly the same turnover in Latvia (in 2008) was ~257 million EUR and in Lithuania (in 2008) was ~400 million EUR. For the sake of comprehensiveness, we performed the same calculations in Nordic countries, but we were faced with the problem that in the budget documents of Scandinavian countries, gambling generated revenue is not distinguished as a separate budget income stream. It is, however, inevitable that the budgets of Scandinavian countries would receive much more income from gambling. In these jurisdictions not only the gambling taxes, but also the profit gained from state owned gambling monopolists can be treated as state revenue. This “profit” is many times larger than in Lithuania, Latvia or Estonia. Therefore, there was no sense in comparing the 30 million LTL indicator of the Republic of Lithuania with the similar Finnish indicator of 880 million EUR or indicators of other Nordic countries. It became clear without any calculations that the indicators of the Scandinavian jurisdictions were many times greater than those of the Baltics.

The investigation also identified the potentially negative influence on the countries’ GDP which arises when gambling is allowed into the free market (contrary to the state monopoly based regulation in Scandinavia). The existence of a state gaming monopoly ensures that profit generated from gambling will not leave the country but is directed into financing the public sector, to GDP generating activities or state budget. On the other hand, these assumptions are valid only if the state gambling monopolists are not in search of profit. According to the Nobel Prize winning economist Paul Samuelson, the over stimulation of the gambling market negatively influences GDP as well. In as much as competition based gambling operators can not be constrained from seeking profit; profit seeking and the stimulation of games of chance leads only to the exploitation of society’s urge to play, and this always negatively influence a country’s GDP in the long run.

The second investigative chapter of the dissertation, entitled "Basic aspects of gambling legal regulation in Scandinavia and the Baltics", was aimed at identifying the individual differences and similarities between monopolies and liberal gambling regulation, with particular attention paid to the legal position of gaming regulatory authorities and their structure, as well as illegal gambling prevention (liability matters) and gaming tax and it’s differences in

distribution between the Scandinavian and Baltic countries. One section of the chapter includes an analysis of the most extraordinary gaming regulatory institutes in the countries under comparison. The most positive regulatory institutions were discussed in the aspect of legal adoption. The more distinctly negative institutions were presented as examples of perverse legal regulation. At the end of the second chapter the influence of European Communities law towards the monopolistic legal regulation of gambling was discussed, and an evaluation of the legitimacy of monopolistic legal regulation in general is also presented.

The methods used to reveal the legal status of gambling regulatory institutions appeared imperfect. This aggravated any comparison that might be made between the legal background and the activity of gambling regulation institutions. This occurred due to the absence of substantive similarities between gambling regulation institutions in Scandinavia and the Baltic countries. All these institutions performed pretty similar functions – they oversaw the licensing and control of gambling but there were no further distinguishable similarities. The investigation revealed that for a more effective and qualitative comparison of the institutional legal background and its activity, better preparation was needed. The aspects subject to comparison had to be decided in advance.

The comparative investigation of legal liability was easier. The investigation showed that the regulation of legal liability in the field of gambling is quite perverse in the Republic of Lithuania and Republic of Latvia. Neither Lithuania, nor Latvia has direct criminalization for gambling and lottery law infringements. Due to the peculiarities of Lithuanian gambling legal regulation, criminal liability in the Republic of Lithuania is hardly feasible. The same section of the dissertation analysed the control measures put in place as regards illegal remote gambling, as criminal measures seemed inappropriate throughout all the jurisdictions investigated. All the gambling regulators interviewed were in agreement that illegal internet gambling prevention cases are either difficult to initiate or carry out.

The segregation, in the authors view, of the most significant gambling legal institutions in the jurisdictions in question, showed that the most positively significant legal institutions were to be identified in Scandinavian jurisdictions, while the more significantly negative legal institutions were to be observed in the Baltic States. Most of them were to be observed in Lithuania; a little less in Latvia.

The analysis of the judicial decisions of the European Court of Justice, as well as the EFTA court revealed that sovereign countries are free to set their own gambling and lottery legal regulation aims and the level of protection supplied for the consumers of these services.

The third chapter is the last investigative chapter in the dissertation. It is named, "The safeguarding of the basic public concern - the peculiarities of safe

gambling in the Nordic and Baltic countries". The intention of this chapter was to analyse and compare public protection measures taken against the adverse consequences of gambling, their legal validity and the need for their application. The concept of gambling safety was discussed by framing four signs of safe gambling regulation: the legal restriction of the stake amount (1), legal restrictions of the time spent in the gambling establishments (including time spent gambling online) (2), gambling addiction prevention (3) and crime control in the field of gaming (4). Scandinavian and Baltic states were compared in regard to these four factors. As crime control measures were discussed in the second chapter of the dissertation, the Scandinavian and Baltic jurisdictions were compared according to the three indicators that were left.

The chapter discussed the gambling addiction prevention legal measures that were applied in Scandinavian and Baltic countries, as well as the achievements made by gaming operators. The working hours of gaming establishments, stake size, and other addiction prevention measures were analyzed and compared (including measures applied online). The comparison in this chapter was presented in the light of the judicial doctrine of the European Court of Justice (see chapter II of the dissertation) and revealed that in the context of the application of public protection measures, gambling monopolies were in all aspects superior as opposed to competition based legal regulations of gambling. The analysis presented in the III chapter showed that if governments are willing to implement public protection measures against the negative impact of gambling, the only effective alternative is the establishment of a state gambling monopoly. Striving for such improvements to be made to public protection (monopoly to be introduced) would be absolutely legal according to the practice of ECJ.

Thesis statements. Study results and recommendations.

1) The first thesis statement has been confirmed in full. Scandinavian monopolistic gambling legal regulation proved to be better than liberal gaming market regulations that are applicable in the Baltic jurisdictions. In particular, the obvious supremacy of the monopoly was most noted in the management of social gambling costs and the assuring of safe gambling.

2) The second thesis statement was confirmed in part. In assessing the activity and legal background of the authorities responsible for the legal regulation of gambling and its supervision, no clear advantages of the monopoly were observed. The most obvious difference was noticed only in the gambling supervision costs compensation mechanisms. Other differences emerged when comparing gambling taxation issues and legal liability against infringements of gambling law. The monopolies were clearly superior in this regard.

3) The third thesis statement was confirmed in full in the context of the application of gambling addiction prevention and safe gambling measures, Scandinavian jurisdictions led unrivalled in this field. The monopolistic legal regulation of gambling proved to be superior in this regard, as laws cannot stipulate gambling safety to the level which can be ensured by a governmental gambling monopolist.

Other conclusions. The evidence gathered in the investigation provided for the conclusion that both the Scandinavian and Baltic forms of legal regulation of gambling have common historical parallels. In recent times, the choice of a more liberal set of competition based gambling regulations in the Baltic States has proved a less advantageous option for both the individual and society at large. The comparison of social costs management, including the management of economic effects, revealed that these social costs are most wisely managed in the gambling monopoly based Nordic countries. The weakest management of social costs was noted in the liberal market based Baltic countries. The investigation also revealed these additional tendencies:

1. In almost every Nordic country, gambling businesses have an obligation to compensate state incurred gambling supervision costs, including the costs incurred through gambling addiction treatment and its management. The opposite tendencies prevail in Baltic countries.

2. The investigation showed that neither Lithuania nor Latvia have had any gambling addiction evaluation studies performed. Without objective knowledge regarding the scale of gambling addiction in Baltic States, these countries are unable to enact / unwilling to enact any legally based decisions. Meanwhile, the gambling business enjoys the stable liberalism of legal regulation.

3. The comparative investigation of the gambling supervisory authorities of Scandinavian and Baltic countries failed to reveal any essential differences. The major distinctions appeared in the structure and financing of these institutions. The diversity of national laws and regulations problematized any comparison that might be made between the legal backgrounds of these authorities.

4. It was determined that any violation of gambling and lottery legislation committed throughout Scandinavia and Estonia is treated as a criminal offence. In Latvia and Lithuania illegal gambling and lotteries are not criminal offences in themselves if these activities do not constitute the optional criminal offences of unlicensed commercial activity or illegal commercial activity. In Lithuania, additional conditions for criminal liability are required – it must be large scale or an entrepreneurship. This undoubtedly demonstrates the weaknesses of administrative legal regulation on legal or illegal gambling operators. The administrative liability which is applicable against the infringement

of gambling and lottery legislation bears no real legal consequences for the reputation of the gaming operators.

5. Neither Scandinavian nor Baltic countries are able to reach material legal goals in distant gambling regulation. The issue shows that it is necessary to employ other means of legal and social regulation, i.e. to control internet space, financial intermediaries, advertising, as well as the whole internet gambling organisation process.

6. The legal evaluation of comparative gambling taxation data revealed the major differences between Scandinavian and Baltic countries. Despite having the biggest gambling business turnover, the Republic of Lithuania gathered the smallest amount of gambling tax and duties. The objective evaluation of gambling taxation in the Republic of Lithuania was obstructed by the fixed taxes set for a single gambling unit. The setting of taxes set in this way deflects attention from the main market turnover indicators. The regulation which obliges private lottery operators to assign 8% of their sales to charity and support, without setting any rule for its dispersal, is unable to ensure the transparent and proper distribution of finances for socially beneficial purposes.

7. The analysis of jurisprudence of the European Court of Justice, as well as the jurisprudence of the EFTA court led to a conclusion which contrasted the opinion of the European Commission. We discovered that a properly regulated gambling and lottery monopoly which restricts the free movement of services within the European Community is a fully legal form of lottery and gambling organization.

8. The investigation gave theoretical and practical background for the determination of the concept of safe gambling, as well a comparison of Scandinavian and Baltic legal regulations regarding safe gambling. From a legal point of view, gambling safety could be identified through the combined means of legal and social regulation, restricting the amount of player's expenses for gambling, restricting the time spent in gaming establishments, as well as the player's time spent gambling online or on certain gaming devices, the application of gambling addiction prevention measures, and the setting of legal liability against gambling related crimes or misconducts. It was noted that those Scandinavian jurisdictions which have gambling monopolies are more advanced in ensuring safe gambling.

Recommendations. Almost every conclusion of the investigation can be followed by the author's suggestions for legal improvement. Some recommendations mentioned below can be used by foreign jurisdictions but the majority of them are intended for the legislator of the Republic of Lithuania and the authorities concerned.

1. First of all, the author recommends that the Lithuanian legislator prepare and approve a gambling regulation strategy. As is common in Lithuanian

legal practice, such conceptions are approved by the resolution of the Lithuanian Parliament. It is recommended that this strategy includes the guidelines for the further development of the gambling market and that it provides for public protection measures against the negative impact of gambling. Appealing to the argumentation presented in the dissertation, the author recommends that the Lithuanian Republic follows a route towards state gambling and lottery monopoly. While the aforementioned gambling regulation strategy (conception) would have no power of a law, consequent changes to the Gambling Law of the Republic of Lithuania will have to be made. This amended law would then legally act as a backdrop for a state monopoly. Technically the Republic of Lithuania should set up a company, association or foundation which would obtain exclusive rights for the organization of games of chance. In tandem to this change, the current gaming and lottery licences should expire within the transition period (for example in 5 years). In pursuance of the smooth transition to a monopoly, we recommend that it should be those government monopolizing areas least requiring of investment that should be included in the first stage – national lotteries and sports betting. After the completion of the first stage, Lithuania would reach the Danish gambling regulatory model. After the completion of the second stage - monopolizing gaming machines and casino market, Lithuania would be in line with the Swedish, Norwegian and Finnish gambling regulation model.

2. Should the Lithuanian legislator not desire to change the concept of gambling regulation and its transferral to the gaming and lottery monopoly, we recommend that certain improvements be enacted in the fields of social costs management, public protection against the negative impact of gambling and gambling and lottery taxation:

a) It is recommended that the Lithuanian legislation (the Gambling Law and Lotteries Law) be amended as regards the provisions concerning the duty of gambling and lottery operators to finance and compensate the state incurred expenses of gambling addiction treatment, gambling addiction measurement, its prevention, addiction research, etc. These governmental expenses could be calculated and distributed according to market share and associated risks amongst all gaming operators by the gaming regulator. We also recommend the establishment of a legal rule providing that gaming operators would be obliged to compensate all factual gaming supervision and regulation costs in the Republic of Lithuania.

b) Repeating the recommendation of Dr. N. Skokauskas (stated in his dissertation of 2005), we recommend the performing of sociological gambling addiction scale research based upon international gambling addiction detection methods.

c) We recommend amending the Lithuanian Gambling Law with provisions regarding the limitation of uninterrupted time spent gambling (regulation of the working hours of gambling establishments), as well as introducing similar regulation for distant gambling. It is also recommended that clever gambling stake and/or loss limits per hour (depending on a certain game) be introduced. The Lithuanian Gambling Law should also be amended to introduce gambling addiction prevention measures – starting from the establishment of an effective self exclusion system.

d) The current state lottery legislation which sets forth the obligation for lottery operators to allocate 8% of their sales revenue for charity and support should be amended to establish specific charity beneficiaries, charity and support aims, in order to ensure better transparency in this field.

e) It is recommended that all Lithuanian lottery and gambling tax law should be amended so that the gambling and lottery tax base is set according to the turnover of gaming operators. This has to be done in order to change the current situation, wherein the country has the biggest turnover of the Baltic States, yet the smallest tax amount gathered. The tax rates should be socially oriented.

3. Irrespective of the choice made in relation to monopolistic or liberal gambling legal regulations, it is recommended that the Lithuanian legislator amend the current legislation stipulating liability for violations committed in the gaming sector. We recommend an amendment to the penal code of the Republic of Lithuania, with the incorporation of a new article of criminal liability against violations of gaming and lottery legislation. Consequently, articles 173-18 and 182 (in the extent related to gambling) of the Lithuanian Code of the Administrative Offences have to be repealed. The main criminal penalty should be of a monetary character. The liability of legal entities should also be possible. Harsh offences (performed in large scale, without licence, involving minors, etc.) should bring imprisonment penalties¹.

¹ The new article suggested for insertion into the Lithuanian penal code might be formed as follows:

“Article 202 (1). Illegal gambling

1. Any person, holder of an appropriate gambling or lottery licence, who violates the requirements of gambling or lottery organisation set forth in the law, rules or regulations, or any person who illegally advertises gambling or makes preconditions for its organization shall be considered to have committed a misdemeanour and shall be punished by deprivation of the right to be employed in a certain position or to engage in a certain type of activities or by a fine.

2. Any person who organizes lottery or gambling without a licence or provides premises for such activity, or any person who harshly violates the order of gambling and lottery organisation (including cases where minors have been involved in gambling, or at a large scale, or major property damage has been done) shall be punished by a fine or by imprisonment for a term of up to four years.

3. A legal entity shall also be held liable for the acts provided for in this Article”.

4. It is recommended that the Lithuanian legislator render priority to the limitation of internet gambling instead of legalizing it (for example the provision for internet gambling services should be available to local betting companies only). Appropriate amendments in the Gambling Law should be made². The existing Lotteries Law should also be amended to legalize lottery ticket sales on the internet (as good sales) only³. Independently from any decision to ban (limit) or allow internet gambling in Lithuania, we recommend that the Lithuanian legislator provide criminal liability against illegal internet gambling (see recommendation No.3) and that they also set up effective internet gambling control legal mechanisms, including a ban on internet gambling payment transactions and IP addresses blocking.

All of the conclusions and recommendation listed above should be viewed and understood in light of the jurisprudence of the European Court of Justice. The court has stated several times that the limitation of the provision of gambling services of other Member states (which would undoubtedly happen if gaming monopolies were to be introduced) can not be justified solely on fiscal grounds. Monopolies can not be justified by reasons of national financial benefit. Regarding the aforementioned, gambling monopolies have to be primarily oriented towards the effective management of gambling related social problems and the prevention of gambling addiction. The investigation proved that profit-seeking private gambling operators show no initiative as regards the prevention of the negative consequences of gambling. These measures can be effectively implemented by gambling monopolies alone. The investigation revealed that almost all social costs are handled better in a monopoly situation as compared to a free market scenario. The author is of the opinion that the majority of social problems and the necessity of their effective solution provide a stable background for the introduction of gambling monopolies in every legal juris-

² The new article suggested for insertion into the Lithuanian law on games of chance might be formed as follows:

“Article 10. Prohibitions and Restrictions Relating to the Operation of Gaming

19. The organisation of distant gambling (internet, mobile phone gambling etc.) as well as the advertising of such gambling is prohibited. This prohibition is not applied to the licensed organizers of sports betting to the extent necessary for the provision of gamer choice as regards betting alternatives.

20. Upon receiving notice from the Control Commission on a case of illegal distant gambling, the providers of telecommunication services and financial institutions, as far as it is technically possible, shall immediately block the telecommunication access to the providers of such distant gambling or financial transactions committed to certain distant gambling service providers. The refusal or violation of this provision shall be penalized as the creation of a precondition for illegal distant gambling”.

³ In this regard it is suggested that the 4th item in the 3rd paragraph of the article 3 and the 2nd paragraph of the article 18 of Lithuanian Lottery Law in the extent related to internet (online) lotteries be repealed.

diction. This statement can be substantiated by the factual popularity of gambling monopolies in Europe. Monopolies allow for the solution of social problems in a efficacious manner, reducing government costs, as well as guaranteeing significant financial benefit as a secondary consequence. Such gambling regulation concept does not contradict the European Community law therefore recommended to every jurisdiction which considers the model of legal gambling regulation.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Arasimavičius, M. Legal problems arising in disposal of the negative impact of gambling *Jurisprudencija*. 2008, 3 (105): 96-104.
2. Arasimavičius, M. Internet gambling regulation. Arising legal issues. *Social Sciences Studies*. 2009, 2 (2): 299-319.

REPORTS AT THE CONFERENCES ON DISSERTATION TOPIC

1. Arasimavičius, M. Theory and Practice of Gambling Legal Regulation: Legal Aspects to be Corrected in Lithuanian Gambling Regulation. *A report at the scientific conference "Lithuanian Administrative Law and Process Innovations in a Legal System"*. Vilnius. Mykolas Romeris University. 2005 10 28.
2. Arasimavičius, M. Administrative Law as a Detailed Constitution: Problems With Implementation of the Constitutional Principle of People Welfare in the Legal Regulation of Gambling. *A report at the scientific conference "Administrative Law as a Detailed Constitution"*. Vilnius. Mykolas Romeris University. 2007 10 24.
3. Arasimavičius, M. Preventive Gambling Addiction Measures in Lithuania and Nordic countries. *A report at the practical addiction dedicated conference "My life style. What is it?"*. Vilnius. International School of Law and Business. 2009 04 24.

CURRICULUM VITAE

NAME: Mantas Arasimavičius.

DATE OF BIRTH: 1st of March 1981.

EDUCATION: PhD student at Mykolas Romeris University since 2004.
MA in Law degree obtained in 2004 (The Faculty of Law of Vilnius University).

LANGUAGES	SPEAKING	WRITING	READING
English	Very good	Very good	Very good
Russian	Good	Good	Very good
German	Basics	Basics	Basics

EXPERIENCE:

2001-2002 Legal assistant at Vilnius 2nd notary office.

2003-2004 Lawyer at the Law company Baublys & Partners.

2004-2008 Assistant to attorney at law at the law company NORDIA Baublys & Partners.

CONTACTS:

Email address: mantas.arasimavicius@gmail.com

GSM phone: +370 614 66233

Mantas Arasimavičius

**AZARTINIŲ LOŠIMŲ TEISINIO REGULIAVIMO
YPATUMAI SKANDINAVIJOS IR BALTIJOS VALSTYBĖSE.
LYGINAMASIS TYRIMAS.**

Santrauka

Tyrimo pristatymas. Analizuojama problema. Temos ir darbo aktualumas.

Azartinių lošimų teisinis reguliavimas Europos bei pasaulio valstybėse skiriasi. Vienose iš jų azartiniai lošimai reguliuojami liberaliai – azartinių lošimų organizavimo verslu leidžiama verstis beveik kiekvienam, kitose valstybėse gyvuoja azartinių lošimų monopolis. Valstybės monopolizavusios lošimus juos organizuoja per valstybines įmones ar per privačius koncesijos pagrindu veikiančius operatorius. Skandinavijos valstybėse nuo seno gyvuoja azartinių lošimų monopoliai, o visos iš azartinių lošimų uždirbtos pajamos yra sugrąžinamos atgal į visuomenę finansuojant valstybės biudžetą ar visuomeninius projektus. Tarpukariu sekusios Skandinaviškąją tradiciją, atkūrusios nepriklausomybę Lietuva, Latvija bei Estija (su tam tikra išimtimi) pasirinko visiškai kitoki azartinių lošimų teisinio reguliavimo būdą. Čia azartiniai lošimai reguliuojami gana liberaliai, tačiau kartu ir unikaliai. Tiek Lietuvos, tiek Latvijos bei Estijos azartinių lošimų reguliatoriai pripažįsta, jog šių šalių azartinių lošimų reguliavimo beveik neįmanoma priskirti prie jokios sistemos. Koncepcines problemas azartinių lošimų teisiniame reguliavime autorius pastebėjo dirbdamas teisininko praktiko darbą. Nuo to laiko vis labiau gilindamasis į azartinių lošimų teisinį reguliavimą, užsienio šalių praktiką autorius pradėjo mąstyti apie idealaus teisinio reguliavimo gaires, paskatindamas ir Mykolo Romerio universiteto studentus magistrantus vykdyti tyrimus ieškant idealaus azartinių lošimų teisinio reguliavimo. Tokiu būdu išsikristalizavo visuomenei naudingiausio azartinių lošimų teisinio reguliavimo režimo pasirinkimo problema, tapusi šios disertacijos ašimi. Ar yra toks teisinis reguliavimas apskritai ir koks šis teisinis reguliavimas turėtų būti? Šios priežastys paskatino atlikti lyginamąjį teisinį tyrimą – palyginti Skandinavijos bei Baltijos valstybių azartinių lošimų teisinio reguliavimo ypatumus. Kadangi lyginamos Skandinavijos ir Baltijos valstybės atspindi du pagrindinius lošimų rinkos teisinio reguliavimo būdus – monopolinį rinkos reguliavimą (Skandinavijoje) bei liberalų, konkurenciją grindžiamą reguliavimą (Baltijos valstybėse), atskira teisine problema tapo kiekvieno iš šių teisinio reguliavimo būdų privalumai bei trūkumai. Atliekant tyrimą buvo pastebėta, jog Skandinavijos valstybėse esantis azartinių lošimų monopolis tai ne tik teisinė kategorija, talpinanti išimtines subjekto teises organizuoti ir teikti

lošimo paslaugas teisės aktuose numatytu būdu. Monopolis taip pat yra ir ekonominė-socialinė kategorija (vertinant monopolio buvimo pasekmes rinkai ir visuomenei). Dėl šios priežasties disertacijoje atskirai, tačiau neatsiejamai nuo teisės normų yra analizuojami monopolinio bei liberalaus lošimų teisinio reguliavimo ekonominiai - socialiniai ypatumai, analizuojama valstybės ir visuomenės gaunama nauda, kuri turi kompensuoti nenuginčijamą neigiamą azartinių lošimų savybę – jų sukeliama priklausomybę. Taigi, šis disertacinis tyrimas padės įvertinti, ar yra teisinis pagrindas tvirtinti, jog monopolija pagrįstas Skandinaviskasis azartinių lošimų teisinis reguliavimas yra progresyvesnis (regresyvesnis) už laisva rinka Baltijos šalyse grindžiamą lošimų teisinį reguliavimą, vertinant teisinius, socialinius bei ekonominius skirtingų lošimų rinkų aspektus.

Tyrimo aktualumas, visų pirma, yra grindžiamas koncepcinių problemų buvimu azartinių lošimų teisiniame reguliavime. Per devynis azartinių lošimų teisinio reguliavimo metus Lietuvos Respublika nesugebėjo sukurti efektyvaus azartinių lošimų teisinio reguliavimo modelio, kuris efektyviai suderintų viešuosius (visuomenės bei valstybės), taip pat privačiuosius (lošimo operatorių) interesus. Šiandieninė azartinių lošimų teisinio reguliavimo situacija rodo, jog visuomenės interesus azartinių lošimų srityje šalyje yra teisiškai neginamas. Galiojantys teisės aktai nenumato nei visuomenės apsaugos priemonių nuo neigiamo azartinių lošimų poveikio, nei reglamentuoja galimybes visuomenei pačiai nuo šio poveikio apsisaugoti- Lietuvoje nėra teisinėmis priemonėmis garantuotų galimybių asmeniui pačiam uždrausti sau būti įleistam į lošimų organizavimo vietas. Valstybės interesus yra neginamas vertinant azartinių lošimų ekonominę pusę. Azartinių lošimų mokesčių surinkimas ir paskirstymas šalyje nėra efektyvus. 2008m. duomenimis Lietuva yra mažiausiai azartinių lošimų mokesčių surenkanti valstybė regione. Tyrimas parodė, jog azartinių lošimų apyvarta Lietuvoje yra didžiausia Baltijos šalyse, tačiau mokesčių surenkama mažiausiai. Kita vertus, azartinių lošimų verslas neturi jokių apribojimų veikti. Šalyje nėra nei teisinių mechanizmų, galinčių reguliuoti lošimo įstaigų darbo valandas, nei jų įsteigimo vietas. Disertacijoje yra sprendžiamos šios problemos siūlant konkretų būdą – steigti azartinių lošimų ir loterijų monopolį. Monopolinis valstybės dalyvavimas azartinių lošimų versle (Skandinavijos valstybių pavyzdžiu) garantuoja valstybei ne tik mokesčių pavidalu surenkamų pajamų dalį, tačiau sudaro galimybes pretenduoti į visas lošimų generuojamas pajamas (lošimų pelną). Pajamų didinimo klausimas yra nuolat aktualus kiekvienai valstybei, ypač sunkmečio laikotarpiu, kas taip pat daro šį mokslinį darbą itin aktualiu.

Darbo aktualumą lemia ne tik koncepcinių problemų azartinių lošimų srityje sprendimas bei valstybės pajamų padidinimo galimybės, tačiau taip pat šių galimybių teisėtumo ir tikslingumo įvertinimas. Jei azartinių lošimų teisinio

reguliavimo būdą suverenios valstybės turi teisę laisvai pasirinkti, teisinės problemos kyla kai šis pasirinktas būdas neatitinka tarptautinių valstybių įsipareigojimų. Pavyzdžiui, Europos Bendrijos Steigimo Sutarties 43 str. reglamentuoja Europos Bendrijos subjektų teisę ir laisvę įsisteigti kitoje Europos Bendrijos valstybėje, o 49 str. draudžia taikyti apribojimus paslaugų teikimui į kitą Bendrijos narę. Su šiomis teisinėmis problemomis susidūrė valstybės, kurių azartinių lošimų teisinis reguliavimas yra grindžiamas valstybės monopolium. Dėl šios priežasties siūlant steigti lošimų monopolį Lietuvos Respublikoje, yra atsakoma į klausimą ar būtų teisėtas toks monopolinis lošimų reguliavimas. Dėl atlikto tyrimo tarptautinio pobūdžio darbas aktualus ne tik Lietuvos, tačiau taip pat Latvijos, Estijos bei Skandinavijos valstybėms, šiuo metu sprendžiančioms monopolio išlaikymo ar jo atvėrimo klausimus.

Paskutinytis, tačiau vienas svarbiausių elementų, lemiančių nuolatinį šio darbo aktualumą yra jame nagrinėjami azartinių lošimų priklausomybės prevencijos teisiniai aspektai. Visose Baltijos valstybėse azartinių lošimų priklausomybės prevencijai nėra skiriamas pakankamas teisinis dėmesys. Skandinavijos valstybės taiko daug ir įvairių lošimų priklausomybės prevencijos priemonių. Visuomenės saugumas, viešoji tvarka yra universalūs teisiniai gėriai į kuriuos turi būti kreipiamas ypatingas dėmesys įstatymų leidėjui sprendžiant lošimų teisinio reguliavimo klausimus. Darbe atskleidžiama kokią teisinę padėtį užima Baltijos valstybės lyginant su monopoliniais pagrindais lošimus organizuojančiomis Skandinavijos valstybėmis, kaip galėtų būti tobulinama visų Baltijos valstybių teisinė bazė lošimų keliamos priklausomybės prevencijos kontekste. Šiuo aspektu darbas taip pat yra itin aktualus.

Mokslinio darbo tikslai ir uždaviniai.

Ši disertacija yra lyginamojo teisinio pobūdžio, jos tikslas – palyginti monopolinį azartinių lošimų teisinį reguliavimą su liberaliu teisiniu reguliavimu specifiniame kontekste – Danijos, Švedijos, Norvegijos, Suomijos bei Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybėse.

Konkretus kontekstas – nurodytos Skandinavijos bei Baltijos valstybės tyrimui buvo pasirinktos dėl to, jog Lietuva, Latvija bei Estija yra panašios savo istorija, geopolitine padėtimi, teisine sistema valstybės, kurių azartinių lošimų teisinis reguliavimas nors ir negali būti tapatinamas, tačiau turi bendrų bruožų. Tiek Latvija, tiek Estija yra monopolizavusios loterijų rinką, tačiau visa kita azartinių lošimų rinkos dalis yra liberali. Skandinavijos valstybės, kaip valstybinį azartinių lošimų monopolį turinčios šalys buvo pasirinktos kaip artimos Lietuvos, Latvijos bei Estijos kaimynės, kuriose socialinė visuomenės apsauga ir socialinė politika yra bene geriausia visoje Europoje. Tai socialinės gerovės šalys, kurių socialinės gerovės indeksai pagal ekonomistės, Nobelio premijos laureatės Amartos Sen klasifikaciją, yra vieni aukščiausių pasaulyje. Dėl šių

priežasčių tyrimo tikslas buvo atskleisti, kiek efektyviai ir tinkamai azartinius lošimus reguliuoja Lietuva bei kitos Baltijos valstybės, palyginti šių valstybių išsivystymą tiek tarpusavyje tiek su socialine gerove garsėjančiomis Skandinavijos valstybėmis.

Siekiant atskleisti tyrimo tikslą buvo iškelti šie uždaviniai:

1. Atskleisti azartinių lošimų bei jų teisinio reguliavimo sampratą, prigimtį bei raidą, socialinių kaštų valdymą Skandinavijos bei Baltijos valstybėse.

2. Palyginti azartinių lošimų teisinio reguliavimo institucijų veiklos, subjektų atsakomybės už lošimų teisės aktų pažeidimus bei apmokestinimo ypatumus Skandinavijos bei Baltijos valstybėse.

3. Palyginti azartinių lošimų saugumo užtikrinimo priemones Skandinavijos bei Baltijos valstybėse.

Darbo naujumas. Disertacijos mokslinė reikšmė.

Tai pirmasis Lietuvoje teisės krypties disertacinis darbas azartinių lošimų tematika. Tyrinėtose šalyse (Danijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Estijoje, Latvijoje) nėra nė vieno teisinės krypties lyginamojo mokslinio darbo azartinių lošimų teisinio reguliavimo klausimais. Tai pirmasis individualus darbas analizuojantis monopolinio bei rinkos konkurencija grindžiamo azartinių lošimų teisinio reguliavimo privalumus bei trūkumus.

Vieninteliu, kai kuriais aspektais su disertacijos tema besisiejančiu tyrimu gali būti laikomas Europos Komisijos užsakymu Loanos lyginamosios teisės instituto atliktas tyrimas „Study of gambling services in the internal market of the European Union. Final report“, kuriame buvo bandoma identifikuoti ir išanalizuoti kliūtis, trukdančias sklandžiam Europos Sąjungos vidaus rinkos funkcionavimui bei ekonominiam augimui, kiek tai yra susiję su azartiniais lošimais. Visgi, disertacijos tyrimas bei Loanos lyginamosios teisės instituto atliktas tyrimas skiriasi bent keliomis dimensijomis. Pirmiausia disertaciniame darbe atsižvelgiama į faktines aplinkybes, kurios Loanos lyginamosios teisės institutui atliekant tyrimą nebuvo žinomos. Nuo to laiko buvo pradėtos Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros daugelio Europos Sąjungos valstybių atžvilgiu. Buvo priimtas naujas Europos Teisingumo Teismo sprendimas *Liga Portuguesa* byloje. Be to, Loanos lyginamosios teisės instituto tyrimas netyrinėjo monopolinio azartinių lošimų teisinio reguliavimo kaip savarakiškos azartinių lošimų organizavimo formos, nelygino šio teisinio reguliavimo su rinkos konkurenciją įteisinančiu lošimų teisiniu reguliavimu, tačiau apsiribojo monopolijos identifikavimu kaip galima kliūtimi sklandžios Europos Bendrijos rinkos funkcionavimui. Disertacijoje į tas pačias kliūtis sklandžiai Europos Bendrijos rinkai funkcionuoti žvelgiama iš kitos perspektyvos, analizuojami klausimai, susiję su azartinių lošimų priklausomybės prevencija, apmokestinimu, socialiniais kaštais. Šia prasme disertacinis darbas papildo Loanos lygi-

namosios teisės instituto tyrimą. Disertacijoje pateikiamos išvados taip pat sudaro pagrindą tolimesniems azartinių lošimų tyrimams, kurie yra būtini siekiant efektyvaus ir viešajam interesui tarnaujančio azartinių lošimų ir loterijų teisinio reguliavimo.

Tyrimo metodika. Tyrimo patikimumo pagrindimas.

Disertacinis tyrimas buvo atliktas pagal iš anksto suplanuotą metodiką (gr. *methodike* – visuma būdų kuriam nors darbui tikslingai atlikti arba būdų visumos panaudojimo praktika). Jau pradinėse tyrimo stadijose buvo pastebėta, jog azartinių lošimų teisinio reguliavimo teorija nėra niekur nei formalizuota, nei aprašyta. Nė vienoje iš tyrinėtų valstybių nepavyko surasti nė vieno azartinių lošimų teorijos specialistų. Taigi ši šaltinio problema įtakojo tyrimo metodikos sudarymą.

Siekiant atlikti lyginamąjį teisinį tyrimą buvo būtina remtis kiekvienos valstybės nacionaliniais teisės aktais ir juose ieškoti lyginimui reikalingų duomenų. Visgi daug informacijos tokiu būdu galėjo būti nesurinkta ar prasta, o pats teisės aktų palyginimas galėjo tapti techniniu darbu. Siekiant išvengti šių kliūčių, tyrimo pagrindu buvo pasirinkta ekspertų apklausa. Buvo parengtas klausimynas sudarytas iš trijų savarankiškų dalių. Pirmoji klausimų dalis buvo skirta bendrajam lošimų teisiniam reguliavimui bei jo specifikai lyginamose valstybėse išsiaiškinti. Antroji dalis buvo skirta ištirti visuomenės apsaugos priemonės, taikomas lyginamose valstybėse. Trečioji klausimų dalis buvo skirta ištirti lošimų apmokestinimo aplinką. Klausimynas pateikiamas kaip priedas Nr. 2 prie šio darbo. Parengus klausimyną ir suderinus jį su priimančiomis įstaigomis, kurioms klausimynas buvo numatytas, buvo rengiamos trumpalaikės stažuotės visų lyginamų valstybių azartinių lošimų teisinio reguliavimo, visuomenės apsaugos bei kitose institucijose. Buvo surengti susitikimai su visų lyginamų valstybių azartinių lošimų reguliatorių atstovais, kitais lošimų ekspertais (žr. priedas Nr. 1), renkant tyrimui reikalingą medžiagą, būtiną atsakant į iškeltus klausimus. Šia prasme ypatingas dėmesys darbe buvo skirtas ekspertų metodams.

Nesant teorinių žinių, vienam iš naudingų tyrimo šaltinių buvus pozityviai teisei, buvo naudojami ir tie metodai, kurie įprastai geriausiai tinka pozityviai teisei tirti – teoriniai kokybiniai metodai. Kitų metodų pasirinkimą taip pat lėmė jau minėtas šaltinis – tai ekspertai praktikai, išmanantys konkrečios valstybės azartinių lošimų teisinį reguliavimą, jo stipriąsias bei silpnąsias puses. Darbui su žmonėmis buvo pasirinkti praktiniai kokybiniai metodai. Kiekybinių metodų atliekant tyrimą buvo stengiamasi plačiai nenaudoti dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, tiriant užsienio valstybių teisės aktus dėl šių teisės aktų tekstų vertimo, kiekybinis kokių nors elementų skaičiavimas nebūtų tikslius. Šį trūkumą turėjo kompensuoti kokybinis teisės aktų tyrimas. Dirbant su ekspertais

kiekybiniai metodai taip pat nebuvo naudingi dėl to jog kiekybinis tyrimas nebūtų reprezentatyvus dėl per mažos ekspertų imties. Buvo nuspręsta, jog ekspertų žinių įvertinimas turi būti išimtinai kokybinio pobūdžio. Taigi, buvo panaudota kompleksinė tyrimo metodika priklausomai nuo renkamos informacijos šaltinio specifikos. Vykdam tyrimą, pagrindiniai naudoti metodai buvo šie:

Lyginimo metodas (lyginamosios analizės metodas). Tai bene patikimiausias teorinis kokybinis sociologinio tyrimo metodas, kurio pagalba buvo lyginamos kelios sistemos. Kadangi disertacijoje buvo tiriamas ne tik azartinių lošimų teisinis reguliavimas galiojantis Lietuvos Respublikoje, tačiau taip pat kaimyninėse užsienio valstybėse (Latvijoje, Estijoje, Suomijoje, Danijoje Norvegijoje bei Švedijoje), buvo lyginamos panašios paskirties teisės normos, šis metodas buvo plačiai naudojamas tyrimui atlikti. Palyginus kelių valstybių azartinių lošimų teisinio reguliavimo institutus nustatyti panašumai ar skirtumai suteikė daug reikšmingos informacijos apie šių valstybių azartinių lošimų teisinio reguliavimo efektyvumą, progresyvumą, valstybių požiūrį į visuomenės apsaugą, valstybių sprendimus azartinių lošimų srityje bei jų motyvavimą, teisinio reguliavimo būdo pasirinkimo naudingumą visuomenei. Analitiškai ištyrus lyginamąją medžiagą buvo padarytos išvados dėl Lietuvos Respublikos teisinio azartinių lošimų reguliavimo efektyvumo. Pasirinkta disertacijos tema lyginimo metodą nurodė būsiant vieną pagrindinių tyrimo metodų darbe. Dėl šios priežasties lyginimo metodo naudojimui darbe buvo skirtas ypatingas dėmesys.

Lingvistinės analizės metodas. Tai taip pat patikimas teorinis kokybinis tyrimo metodas naudotas disertaciniame darbe. Šio metodo taikymo būtinumą nulėmė tai, jog tiriamos teisės normos šiuolaikinėje valstybėje dažniausiai turi rašytinę išraiškos formą. Tam kad tinkamai suprasti teisės aktų ir kitų dokumentų tekstą, jį tinkamai interpretuoti, identifikuoti tekste esmines idėjas buvo taikomas lingvistinės analizės metodas.

Ekspertų vertinimo metodas (Delfų apklausos metodas). Tai empirinis kokybinis tyrimo metodas. Šis metodas, naudojant jį disertaciniame tyrime buvo šiek tiek modifikuotas. Pirmiausia jis buvo naudojamas lyginamajai informacijai surinkti ir jai patikrinti. Kadangi šios disertacijos tikslas – palyginti du skirtingus azartinių lošimų teisinio reguliavimo būdus (monopolinį bei liberalųjį), buvo surengti susitikimai su visų tyrinėtų valstybių azartinių lošimų teisinio reguliavimo ekspertais praktikais, taip pat ekspertais - azartinių lošimų keliamų problemų žinovais ir jiems užduoti iš anksto paruošti struktūrizuoti, vienodi klausimai pagal disertacijos tyrimo dalyko sritis, kaip to reikalauja empirinio duomenų surinkimo interviu metodas. Gauti ekspertų atsakymai buvo analizuojami ir lyginami. Taip pat ekspertų apklausos metodas buvo naudotas tekstiniams tyrimo šaltiniams papildyti ir verifikuoti. Ekspertų įvertinimai bei nuo-

monės buvo gautos kaip šalutinis metodo panaudojimo rezultatas, surinkus tyrimui reikalingą medžiagą. Šios ekspertų nuomonės taip pat buvo naudojamos lyginamajai analizei atlikti.

Genetinis metodas. Tai teorinis kokybinis metodas, apimantis tiriamo reiškinių istorinio vystymosi bei loginio konkretaus reiškinio atsiradimo bei vystymosi aspektus. Šis metodas buvo panaudotas nustatant pagrindines monopolinio bei liberalaus lošimų teisinio reguliavimo susiformavimo aplinkybes pasirinktose valstybėse. Metodas buvo pasirinktas dėl to, jog reiškinų kilmę bei istorinę raidą leido tirti pasinaudojant logikos suteikiamomis priemonėmis. Šio individualaus metodo taikymo patikimumas socialiniams tyrimams nėra didelis, tačiau jį taikant kartu su kitais metodais buvo gautas platesnis ir įvairesnis rezultatų interpretavimas.

Idealizacijos metodas. Tai kokybinis teorinis metodas, kurio dėka buvo bandoma idealizuoti ir taip supaprastinti abu tyrinėjamus azartinių lošimų teisinio reguliavimo būdus – tiek monopolinį, tiek liberalųjį. Kadangi abu tyrinėjami teisinio reguliavimo būdai yra labai įvairiapusiai, sudėtingi, idealizacijos metodas įgalino disertaciniame darbe atsiriboti nuo smulkmenų ir į tyrimo objektą pažvelgti iš aukštesnės perspektyvos. Idealizacijos metodas įgalino sustambinti tyrimo objektą ir suskaidyti jį į baigtinį tyrimo dalykų skaičių. Visgi, šio metodo taikymas turi ir trūkumų, kadangi ideali sistema egzistuoti negali. Dėl to šio metodo pakankamas patikimumas buvo galimas tik metodą naudojant kaip pagalbinę tyrimo rezultatų interpretavimo priemonę.

Disertacinio tyrimo patikimumas yra grindžiamas keliais aspektais. Visų pirma, tyrimo patikimumą užtikrina pirminių teisės šaltinių panaudojimas atliekant tyrimą. Tyrimo rezultatai buvo interpretuojami vadovaujantis tyrinėtų oficialių užsienio valstybių teisės aktų nuostatomis, dėl to šie rezultatai atitinka objektyvią teisinę tikrovę. Antra vertus, tyrimo patikimumą papildomai garantuoja dvigubas tyrimo išvadų verifikavimas ekspertiniu metodu, pasitelkiant kiekvienos tyrimo valstybės ekspertus praktikus.

Disertacijos struktūra.

Disertaciją sudaro įvadas, trys tiriamieji skyriai, išvados ir pasiūlymai, šaltinių sąrašas, autoriaus mokslinių publikacijų sąrašas bei priedai. Kiekvienas iš tiriamųjų disertacijos skyrių buvo skirtas vienam iš ginamųjų disertacijos teiginių analizuoti.

Pirmasis tiriamasis skyrius, pavadintas „Azartinių lošimų teisinio reguliavimo samprata, istoriniai-teisiniai, ekonominiai bei socialiniai teisinio reguliavimo ypatumai Skandinavijos ir Baltijos valstybėse. Socialiniai lošimų kaštai“ yra skirtas patiems bendriausiems azartinių lošimų kaip socialinio reiškinio ir jo teisinio reguliavimo aspektams aptarti, azartinių lošimų reguliavimo sampratai, reguliavimo istorijai, prielaidoms bei būdams analizuoti. Šis disertacijos sky-

rius pradedamas nuo azartinių lošimų bei loterijų sąvokos analizės Skandinavijos ir Baltijos valstybėse, vertinant ir lyginant lošimų teisės aktus. Kartu su lošimų bei loterijų samprata buvo aptariama ir azartinių lošimų teisės reguliavimo sfera. Kitose skyriaus dalyse buvo analizuojama azarto samprata, lošimų ir loterijų prigimtis, raida, istorinės teisinio reguliavimo kryptys ir tendencijos lyginamose valstybėse, akcentuojami lošimų ir ypač loterijų teisinio reguliavimo panašumai lyginamose valstybėse tarpukario laikotarpiu. Taip pat analizuojamos azartinių lošimų rinkų formos (valstybės monopolis, konkurencija grindžiamos rinkos), jų teisinio reguliavimo ypatumai. Paskutinioji pirmojo disertacijos skyriaus dalis yra skirta azartinių lošimų socialiniams (tame tarpe ekonominiams) kaštams aptarti, bei palyginti, kaip su kiekvienos rūšies socialiniais kaštais tvarkosi monopolio pagrindais bei konkurenciniais pagrindais lošimus reguliuojančios valstybės. Tai bene svarbiausia pirmojo skyriaus dalis.

Minėtoje dalyje tarp kitų socialinių kaštų buvo bandomi apytiksliai apskaičiuoti azartinių lošimų Baltijos valstybėms generuojamų mokesčių pajamų bei valstybių išlaidų, susijusių su azartinių lošimų sąlygojamo nusikalstamumo valdymu, santykiniai dydžiai, vadovaujantis 2001m. *Smith et al* Kanados Albertos provincijoje atliktais skaičiavimais. Iš *Smith et al* tyrimo buvo paimtas apskaičiuotas nusikaltimų, susijusių su azartiniais lošimais koeficientas, lygus 1,8%. Šis koeficientas reiškia, jog apytiksliai 1,8% visų visuomenėje vykstančių nusikaltimų vienaip ar kitaip gali būti susiję su azartiniais lošimais. Šį koeficientą bandėme pritaikyti Lietuvos, Latvijos bei Estijos valstybėms, įvertinant šių valstybių 2008m. biudžetuose numatytas lėšas teisėsaugai (apskaičiuojant šių lėšų 1,8%). Preziūravome, jog visų nusikaltimų tyrimui, nusikaltimų užkardymui, teisingumo vykdymui bei laisvės atėmimo vietų finansavimui skirtą finansavimą vertinant kaip 100% nusikaltimams azartinių lošimų srityje tenkantis finansavimas bus tiesiogiai proporcingas šių nusikaltimų skaičiui bendrame nusikalstamume. Kitaip tariant, darome prielaidą, jog 1,8% valstybių skiriamos teisėsaugos institucijų finansavimo atitinka 1,8% nusikaltimų, susijusių su azartiniais lošimais. Apskaičiavę 1,8% teisėsaugos institucijų finansavimo, šią vertę lyginome su kiekvienoje iš Baltijos valstybių lošimų verslo valstybei generuojamomis pajamomis. Gavome, jog Lietuvos Respublikoje šis santykis yra **30,5 mln. Lt : 26,08 mln. Lt (arba 1:0,855)**. Interpretuodami gautą rezultatą, galime pasakyti, jog Lietuvos Respublikoje azartinių lošimų verslo generuojamos pajamos yra beveik visiškai sunaudojamos su azartiniais lošimais susijusiems nusikaltimams tirti. Tai reiškia, jog valstybei nėra visiškai jokios naudos iš legalizuotų azartinių lošimų. Žinoma, azartinių lošimų draudimas situacijos nebūtų pakeitęs dėl padidėjusio latentinio nusikalstamumo, nelegalių lošimo operatorių buvimo, tačiau faktas tas, jog lošimai šalyje yra teisiskai reguliuojami neefektyviai. Tą konkrečiai patvirtina kitų valstybių pavyzdžiai. Latvijoje azartinių lošimų pajamų bei išlaidų santykį gavome esant bent

keturis kartus geresnį nei Lietuvoje - **22,8mln. Latų : 4,4 mln. Latų (arba 1:0,19)**. Nors Latvijos biudžeto išlaidos teisėsaugos institucijų finansavimui yra panašios kaip Lietuvoje, tačiau Latvijoje buvo surinkta gerokai daugiau azartinių lošimų mokesčių. Apskaičiavę Estijos lošimų pajamų ir socialinių kaštų teisėsaugos institucijoms (1,8%) santykį gavome **632 mln. EEK : 53,64 mln. EEK (arba 1:0,08)**. Matome, jog Estijos azartinių lošimų sukeliama kaštai teisėsaugos institucijų veiklai yra daugiau nei 10 kartų mažesni negu Estijos lošimų duodamos pajamos. Tai geriausias rezultatas Baltijos valstybėse. Objektiviam palyginimui reiktų taip pat įvertinti ir lošimo rinkų duomenis, tačiau, deja, neturėjome naujausių Estijos lošimų rinkų duomenų. Estijoje 2006m. bendra lošimų ir loterijų rinkų apyvarta siekė ~116,2 mln. EUR, tuo tarpu Latvijoje 2008m. ~257 mln. EUR, o Lietuvoje 2008m. – ~400 mln. EUR. Siekdami visiško tyrimo išsamumo, tą patį norėjome atlikti ir Skandinavijos valstybių atžvilgiu, tačiau susidūrėme su kliūtimi, jog Skandinavijos valstybių biudžetuose lošimų generuojamos pajamos nėra išskirtos atskira eilute. Bet kuriuo atveju, šiose valstybėse biudžetai gauna gerokai daugiau pajamų. Šiose valstybėse visas valstybinių azartinių lošimų monopolijų pelnas (ne tik mokesčiai) gali būti laikomas valstybės pajamomis. Šis pelnas yra daug kartų didesnis negu Lietuvoje, Latvijoje ar Estijoje. Šios priežastys rodo, jog nėra prasmės lyginti 30mln. litų 2008m. Lietuvos rodiklio su analogišku 880mln. EUR Suomijos valstybinių lošimų operatorių pelnu, ar panašiais kitų Skandinavijos valstybių rodikliais. Be skaičiavimų tapo aišku, jog šie rodikliai bus daug kartų geresni už Baltijos valstybių rodiklius.

Tyrimas taip pat atskleidė potencialią neigiamą įtaką valstybės BVP, kurią kelia azartiniai lošimai, reguliuojami rinkos konkurencijos pagrindais, skirtingai nei esant valstybiniam lošimų monopoliui (Skandinavijos valstybių pavyzdys). Valstybinio lošimų operatoriaus buvimas garantuoja, jog azartinių lošimų pelnas neiškelia iš šalies, o bus nukreiptas į viešojo sektoriaus finansavimą bei BVP augimą skatinančioms ekonominėms veikloms vystyti arba tiesiog paklius į valstybės biudžetą. Kita vertus, šis samprotavimas galioja tik tada, jei valstybinis operatorius nesiekia pelno azartinių lošimų sąskaita. Anot Nobelio premijos laureato ekonomisto Paul Samuelson, lošimų skatinimas daugiau negu visuomenės laisvalaikiiui praleisti taip pat neigiamai įtakoja valstybės pajamas. Kadangi esant konkurencijai grindžiamai azartinių lošimų rinkai, rinkos subjektų neįmanoma priversti nesiekti pelno, pelno siekimas ir azartinių lošimų skatinimas reiškia ne ką kitą, kaip visuomenės potraukio lošti eksploatavimą, kas visais atvejais ilgame laikotarpyje neigiamai atsiliepia valstybės BVP.

Antrasis tiriamasis disertacijos skyrius, pavadintas „Pagrindiniai Skandinavijos ir Baltijos valstybių lošimų teisinio reguliavimo aspektai“, buvo skirtas konkrečioms monopolinio bei liberalaus azartinių lošimų teisinio reguliavimo skirtumams bei panašumams analizuoti, ypatingai dėmesį kreipiant į lošimų

teisinio reguliavimo institucijų teisinę padėtį, struktūrą. Analizuojant lošimų teisinio reguliavimo institucijų veiklą, buvo lyginami ir tiesiogiai su lošimų reguliavimu susiję teisiniai institutai – neteisėtų lošimų užkardymo priemonės (atsakomybė), bei lošimų apmokestinimo bei lėšų panaudojimo skirtumai Skandinavijos bei Baltijos valstybėse. Šiame darbo skyriuje taip pat buvo analizuojami patys išskirtiniausi lošimų teisinio reguliavimo institutai lyginamose valstybėse. Pozityviai išskirtiniai teisinio reguliavimo institutai buvo aptariami teisės normų adaptavimo kitose valstybėse aspektu. Negatyviai išskirtiniai institutai pateikiami kaip ydingo teisinio reguliavimo pavyzdžiai. Šiame disertacijos skyriuje taip pat buvo aptariama Europos Sąjungos teisės įtaką monopoliniam lošimų teisiniui reguliavimui, įvertinant šio teisinio reguliavimo teisėtumą apskritai.

Disertacijoje naudoti metodai lošimo institucijų teisei padėčiai įvertinti pasirodė esantys ne visai tinkami. Tai apsunkino lošimų teisinio reguliavimo institucijų teisinės bazės ir veiklos palyginimą. Taip atsitiko dėl to, jog tiek struktūriškai, tiek teisinio reguliavimo prasme lošimų priežiūros institucijos Skandinavijos bei Baltijos valstybėse neturėjo daug panašumų. Jos visos vykdė panašias funkcijas – licencijavo ir kontroliavo lošimus, tačiau daugiau panašumų buvo sunku išskirti. Tyrimas parodė, jog efektyviam ir kokybiškam institucijų teisinės bazės ir veiklos tyrimui buvo būtinas geresnis pasiruošimas, apgalvojant atskirus detalius aspektus atsižvelgiant į kiekvienos lošimų priežiūros institucijos vykdomas funkcijas, specifiką, lyginamus bruožus. Teisinio reguliavimo skirtingumas apsunkino lošimų priežiūros institucijų palyginimą.

Kiek paprastesnis buvo teisės pažeidimų azartinių lošimų srityje užkardymo lyginamasis tyrimas, aptariamas šiame disertacijos skyriuje. Šis tyrimas parodė, jog Lietuvos Respublikoje bei Latvijos Respublikoje vykdomas teisės pažeidimų azartinių lošimų srityje teisinis reglamentavimas yra ydingas. Nei Lietuva, nei Latvija nėra tiesiogiai kriminalizavusios neteisėtų, su azartiniais lošimais bei loterijomis susijusių veikų. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už azartinių lošimų teisės pažeidimus dėl nacionalinių teisės aktų specifikos apskritai sunkiai realizuojama. Minėtoje disertacijos dalyje taip pat buvo bandoma analizuoti internetinių lošimų kontrolės priemones. Tyrimas parodė, jog dauguma tyrinėtų valstybių neturi efektyvių priemonių apsiginti nuo neteisėtų internetinių lošimų, kadangi baudžiamosios teisės priemonės visose tyrinėtose valstybėse pasirodė neefektyvios. Visų valstybių lošimų regulatoriai pripažino, jog bylos, susijusios su neteisėtais internetiniais azartiniais lošimais arba negali būti apskritai pradėtos arba jos stringa.

Atliktas, autoriaus nuomone, reikšmingiausių lošimų teisinio reguliavimo institutų išskyrimas lygintose valstybėse parodė, jog daugiau pozityviai išskirtinių institutų buvo galima identifikuoti Skandinavijos valstybėse, savo lošimų rinkas reguliuojančiose monopoliniuose pagrindais. Išskirtinai neigiamų institutų

daugiau pastebėjome Baltijos šalyse. Daugiausia Lietuvoje, kiek mažiau – Latvijoje.

Europos Sąjungos teisės bei Europos Teisingumo Teismo, taip pat ir EFTA teismo praktikos analizė atskleidė jog valstybės yra laisvos nusistatyti azartinių lošimų ir loterijų teisinio reguliavimo tikslus ir šių paslaugų vartotojams taikomos apsaugos laipsnį.

Trečiasis – paskutinysis tiriamasis disertacijos skyrius, pavadintas „Pagrindinio visuomeninio poreikio – azartinių lošimų saugumo užtikrinimo ypatumai Skandinavijos ir Baltijos valstybėse“, buvo skirtas visuomenės apsaugos nuo neigiamo azartinių lošimų poveikio aspektams, jų teisiniam pagrįstumui bei būtinumui analizuoti bei palyginti. Skyriuje analizuojama azartinių lošimų saugumo samprata, suformuluojami 4 saugaus lošimų teisinio reguliavimo požymiai: tai statomų sumų teisinis ribojimas, lošėjų praleidžiamo laiko lošimo įstaigose (lošiant internete) ribojimas, lošimų priklausomybės prevencija bei nusikalstamumo azartinių lošimų srityje kontrolė. Kadangi nusikaltimų, susijusių su azartiniais lošimais užkardymas jau buvo aptartas II disertacijos skyriuje, Skandinavijos ir Baltijos valstybės šiame skyriuje buvo palygintos pagal likusius tris požymius.

Skyriuje buvo atskleistos Skandinavijos ir Baltijos valstybių taikomos lošimų priklausomybės mažinimo teisinės priemonės, lošimų operatorių įdirbis šioje srityje. Taip pat buvo palyginti lošimo įstaigų darbo laiko, taip pat statomų sumų ribojimai, bei priklausomybės prevencijos priemonės, taikomos lošimų operatoriams organizuojant lošimus internete. Šiame darbo skyriuje pateiktas lošimų priklausomybės prevencijos priemonių palyginimas Europos Teisingumo Teismo jurisprudencijos kontekste (žr. disertacijos II skyrių) atskleidė, jog azartinių lošimų monopolis visuomenės apsaugos kontekste yra visapusiškai pranašesnis prieš rinkos konkurencija grindžiamą reguliavimą. Tyrimo III skyriuje išdėstyta analizė parodė, jog tuo atveju, jei valstybės nori efektyviai užtikrinti visuomenės apsaugą nuo neigiamo azartinių lošimų poveikio, pakankamą priklausomybės nuo lošimų valdymą, vienintelė efektyvi alternatyva yra valstybinio lošimų monopolio sukūrimas. Siekiant šių tikslų, pagal Europos Teisingumo Teismo išaiškinimus, monopolio egzistavimas būtų visiškai teisėtas.

Ginamos išvados. Tyrimo rezultatai ir pasiūlymai.

1) Pirmasis ginamasis disertacijos teiginys patvirtino visiškai. Skandinavijos valstybėse taikomo monopolinio azartinių lošimų teisinio reguliavimo būdo įgyvendinimo lyginamoji analizė atskleidė, kad šis reguliavimo būdas esąs progresyvesnis už liberalųjų lošimų rinkos reguliavimą, taikomą Baltijos valstybėse. Šio teisinio reguliavimo pranašumas ypač išryškėjo vertinant teisi- nių ir kitokių socialinių azartinių lošimų kaštų valdymą bei azartinių lošimų teisinio saugumo užtikrinimą.

2) Antrasis ginamasis disertacijos teiginys patvirtino iš dalies. Vertinant teisi- nių institucijų, atsakingų už azartinių lošimų teisinį reguliavimą bei admi- nistracinę priežiūrą, veiklą, akivaizdus monopolinio azartinių lošimų teisinio reguliavimo pranašumas neišryškėjo. Didžiausias skirtumas šiuo atveju buvo pastebėtas lyginant valstybių valdymo sąnaudų azartiniams lošimams reguliuo- ti, kompensavimą. Taip pat akivaizdūs skirtumai išryškėjo vertinant lošimų apmokestinimo klausimus bei atsakomybės už lošimų teisės aktų pažeidimus nustatymą. Šia prasme lošimų monopolį turinčios šalys veikė pranašiau.

3) Trečiasis ginamasis disertacijos teiginys patvirtino visiškai. Azartinių lošimų priklausomybės prevencijos bei lošimų teisinį saugumą užtikrinančių priemonių taikymo prasme – Skandinavijos valstybės besąlygiškai pirmauja. Šiuo požiūriu monopolinis azartinių lošimų teisinis reguliavimas pasirodė esan- tis pranašesnis, kadangi įstatymiškai neįmanoma užtikrinti tokio azartinių loši- mų saugumo lygio, kokį gali užtikrinti monopolinis lošimų teisinis reguliavimo subjektas.

Kitos išvados

Atliktas tyrimas leido nustatyti, jog Skandinavijos ir Baltijos valstybių azartinių lošimų teisinio reguliavimo koncepcijos turi daug bendrų istorinių paralelių. Moderniaisiais laikais, pasirinkusios rinkos konkurenciją grindžiamą azartinių lošimų teisinį reguliavimą, Baltijos valstybės pasirinko žmogui, vi- suomenei ir valstybei mažiau naudingą lošimų teisinio reguliavimo būdą. Atlik- tas azartinių lošimų teisinio reguliavimo vertinimas socialinių kaštų požiūriu, tame tarpe vertinant ir ekonominį naudingumą, parodė, jog sumaniausiai socia- liniai kaštai yra valdomi lošimų monopolijas įteisinusiose Skandinavijos vals- tybėse. Silpniausiai – liberalios rinkos pagrindais besitvarkančiose Baltijos šalyse. Tyrimas taip pat atskleidė šias tendencijas:

1. Beveik visose Skandinavijos valstybėse lošimų verslas vienaip ar ki- taip turi teisinę pareigą kompensuoti valstybių patiriamas azartinių lošimų tei- sinio reguliavimo sąnaudas, tame tarpe valstybių sąnaudas lošimų priklausom- ybei gydyti bei valdyti. Baltijos valstybėse vyrauja priešingos tendencijos.

2. Tyrimas parodė, jog Lietuvoje ir Latvijoje nebuvo atlikti azartinių lo- šimų priklausomybės masto nustatymo tyrimai. Neturėdamos objektyvių žinių

apie lošimų priklausomybės mastą, Baltijos valstybės negali priimti / nepriima jokių teisiškai ir socialiai orientuotų sprendimų, o lošimų verslas tuo užsitikrina stabilų teisinio reguliavimo priemonių liberalumą.

3. Tiriant Skandinavijos ir Baltijos valstybių lošimų administracinės priežiūros institucijų veiklą, esminių kontrolės skirtumų nebuvo pastebėta. Labiausiai išryškėjo tik šių institucijų struktūros bei finansavimo skirtumai. Nacionalinių lošimų teisės aktų skirtingumas sunkino institucijų teisinių pagrindų palyginimą.

4. Nustatyta, jog lošimų ir loterijų organizavimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai visose Skandinavijos valstybėse ir Estijoje yra laikomi kriminalinėmis veikomis. Latvijoje ir Lietuvoje neteisėtų azartinių lošimų bei loterijų organizavimas savaime nelaikomi nusikaltimais, jei šios veikos nesudaro fakultatyvių, be licencijos vykdomos ūkinės veiklos ar neteisėtos ūkinės veiklos vykdymo nusikaltimo sudėčių. Lietuvoje situacija yra labai panaši, tačiau baudžiamajai atsakomybei už be licencijos vykdomą veiklą kilti yra būtinos papildomos sąlygos – stambus mastas arba versliškumas. Dėl to Lietuvoje galima patvirtinti neabejotinai silpniausią administracinio teisinio reguliavimo poveikį lošimo subjektų veiklai. Lietuvoje administracinė atsakomybė už padarytus azartinių lošimų teisės pažeidimus ar kitus lošimų ir loterijų subjektų daromus pažeidimus neturi teisinių pasekmių šių subjektų reputacijai.

5. Tiek Skandinavijos tiek Baltijos šalys baudžiamosios teisės priemonėmis negali pasiekti veiksmingų internetinių azartinių lošimų teisinio reguliavimo tikslų. Tuo požiūriu būtina papildomai sutelktai naudotis kitomis teisinio ir socialinio reguliavimo priemonėmis – kontroliuoti internetinę erdvę, finansinių tarpininkų veiklą, reklamos sektorių, reguliuoti ir kontroliuoti internetinių lošimų organizavimo procesą.

6. Teisiškai vertinant mokestinės azartinių lošimų aplinkos lyginamuosius duomenis buvo pastebėti dideli skirtumai tarp Skandinavijos ir Baltijos valstybių. Nepaisant to, jog azartinių lošimų apyvarta Lietuvos Respublikoje yra didžiausia Baltijos regione, už azartinius lošimus Lietuvoje surenkama mažiausiai mokesčių ir rinkliavų. Objektvų azartinių lošimų apmokestinimo naštos įvertinimą Lietuvos Respublikoje sunkino nustatyti fiksuoti mokesčiai vienam lošimo įrenginiui. Tokiu būdu nustatyti mokesčiai nukreipia dėmesį nuo rinkos apyvartos rodiklių. Lietuvos privataus kapitalo loterijų bendrovėms skirtas nurodymas 8% pajamų pervesti labdarai ir paramai, nedetalizuojant tokio finansavimo krypčių taip pat negali užtikrinti skaidraus ir tinkamo socialiai reikšmingų tikslų finansavimo.

7. Europos Teisingumo Teismo bei EFTA teismo jurisprudencijos tyrimas leido padaryti išvadą besiskiriančią nuo Europos Komisijos nuomonės, jog tinkamai reguliuojamas azartinių lošimų ir loterijų monopolis, ribojantis laisvą

lošimo ir loterijų paslaugų judėjimą EB yra teisėta lošimų ir loterijų organizavimo forma.

8. Tyrimas sudarė teorines ir praktines prielaidas patikslinti saugių azartinių lošimų teisinę sampratą ir pagal ją nustatyti Skandinavijos bei Baltijos valstybių teisinio reguliavimo privalumus ir trūkumus. Teisiniu požiūriu, saugiais azartiniais lošimais laikytini tokie lošimai, kuriuose suderintomis teisinio ir kitokio socialinio reguliavimo priemonėmis yra protingai ribojamos lošėjo išlaidos azartiniais lošimams, ribojamas lošėjų laikas, praleidžiamas lošimo įstaigose / lošiant internete ar lošimo įrenginiais, taikomos lošimų priklausomybės išsivystymo prevencijos priemonės, taip pat numatoma bei taikoma teisinė atsakomybė už nusikaltimus ir teisės pažeidimus susijusius su azartiniais lošimais. Pastebėta, jog monopolio teisinio reguliavimo pagrindais lošimus reguliuojančios Skandinavijos valstybės lošimų saugumo užtikrinimo prasme veikia efektyviau.

Pasiūlymai. Tyrimui pateikus nemažai išvadų, beveik kiekvieną iš jų lydi konkretūs pasiūlymai. Nors dalį pasiūlymų neabejotinai galėtų panaudoti ir tyrinėtos užsienio valstybės, dauguma čia pateikiamų pasiūlymų gali būti sėkmingai panaudoti Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo ar kitų atsakingų institucijų.

1. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui visų pirma siūlome patvirtinti šalies azartinių lošimų teisinio reguliavimo koncepciją. Įprastai Lietuvos Respublikos teisinėje praktikoje valstybinės koncepcijos tvirtinamos Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu. Siūlome koncepcijoje aptarti azartinių lošimų rinkos tolimesnio vystymosi gaires, visuomenės apsaugos nuo neigiamo azartinių lošimų poveikio užtikrinimo mechanizmus. Remdamasis disertacijoje išdėstytu argumentavimu, autorius siūlytų Lietuvai pereiti prie azartinių lošimų ir loterijų rinkos valstybinio monopolio. Kadangi azartinių lošimų teisinio reguliavimo koncepcija neturėtų įstatymo galios, reiktų keisti Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymą ir jame teisiškai įtvirtinti pagrindus valstybiniam lošimų monopoliiui įkurti. Techniškai Lietuva turėtų įsteigti įmonę, asociaciją ar fondą, kuriam valstybė suteiktų išimtinės teises azartiniais lošimams organizuoti. Lygiagrečiai, esamų lošimų ir loterijų operatorių licencijos pasibaigtų per nustatytą pereinamąjį laikotarpį (pvz. 5 metus). Siekiant jog procesas vyktų sklandžiai ir laipsniškai, pirmuoju etapu valstybei siūlytume monopolizuoti mažiausiai investicijų reikalaujančias sritis – loterijų rinką bei lažybų rinką. Įgyvendinusi pirmąjį etapą valstybė pereitų prie Daniško lošimų teisinio reguliavimo modelio. Įgyvendinusi antrąjį etapą ir monopolizavusi lošimo automatų bei kazino rinką, valstybė pereitų prie Švedijoje, Norvegijoje bei Suomijoje esančio lošimų teisinio reguliavimo modelio.

2. Tuo atveju, jei Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas nemanytų esant būtina keisti šalies azartinių lošimų teisinio reguliavimo koncepciją ir pereiti prie azartinių lošimų ir loterijų monopolio, šalies įstatymų leidėjui rekomenduojame teisiškai tobulinti valstybės patiriamų socialinių kaštų valdymo, visuomenės priklausomybės nuo azartinių lošimų prevencijos bei lošimų ir loterijų apmokestinimo sritis:

a) Azartinių lošimų teisinį reguliavimą (LR azartinių lošimų įstatymą bei LR loterijų įstatymą) siūlome papildyti nuostatomis dėl lošimus bei loterijas organizuojančių subjektų pareigos finansuoti su azartinių lošimų priklausomybe susijusias valstybės išlaidas (azartinių lošimų priklausomybės gydymo, jos masto nustatymo, prevencijos išlaidas, taip pat su tuo susijusius mokslinius tyrimus ir pan.), kurias metų gale apskaičiuotų ir proporcingai lošimo subjektų apyvartai ir lošimų pavojingumui paskirstytų lošimų reguliatorius. Taip pat siūlome teisiškai įtvirtinti, jog azartinių lošimų operatoriai analogišku būdu turėtų kompensuoti visas valstybės valdymo išlaidas, susijusias su azartinių lošimų priežiūra ir kontrole.

b) Pakartojant dr. N. Skokauskos dar 2005m. disertacijoje išdėstytą rekomendaciją, siūlome Lietuvos Respublikoje atlikti tarptautiniais tyrimo metodais pagrįstus azartinių lošimų priklausomybės masto nustatymo sociologinius tyrimus.

c) Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymą siūlome papildyti nuostatomis dėl nepertraukiamo lošimo laiko ribojimo (lošimo įstaigų darbo laiko reglamentavimo) taip pat lošiant ir nuotoliniu būdu. Taip pat siūlome įteisinti protingus maksimalių pralošiamų sumų per laiko tarpą ribojimus (priklausomai nuo lošimo pobūdžio ir rūšies). Taip pat siūlome Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatyme įtvirtinti azartinių lošimų priklausomybės prevencijos priemones – pirmiausia pradėdant nuo įstatymu grindžiamos savanoriško neįleidimo į lošimų vietas sistemos sukūrimo.

d) Siūlome keisti dabartinį šalies loterijų teisinį reguliavimą, nustatantį, jog 8% loterijų organizatorių bendrųjų pajamų būtų skiriama labdarai ir paramai. Siūlome įtvirtinti konkrečius paramos gavėjus, paramos tikslus, siekiant užtikrinti skaidresnį šios paramos paskirstymą ir panaudojimą.

e) Siūlome keisti Lietuvos Respublikos loterijų ir lošimų mokesčio įstatymą, įtvirtinant visus azartinių lošimų ir loterijų mokesčius nuo lošimo ir loterijų organizatorių apyvartos, siekiant iš esmės tobulinti dabartinę didžiausios apyvartos ir mažiausio surenkamų mokesčių kiekio situaciją. Lošimų mokesčių tarifus siūlome nustatyti socialiai pagrįstais pagrindais.

3. Nepriklausomai nuo monopolinio ar liberalaus azartinių lošimų teisinio reguliavimo būdo pasirinkimo Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui siūlome tobulinti Lietuvos Respublikos teisės aktus, numatančius atsakomybę už pažeidimus azartinių lošimų srityje. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą

siūlome papildyti straipsniu, nustatančiu atsakomybę už azartinių lošimų bei loterijų organizavimo tvarkos pažeidimus, atitinkamai panaikinant LR ATPK 173-18str. bei 182str. (toje apimtyje kiek tai liečia azartinius lošimus). Pagrindinę baudžiamąją sankciją siūlome numatyti piniginio pobūdžio, numatant ir juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę. Už šurkščius lošimų ir loterijų teisės aktų pažeidimus (stambus mastas, veikla be licencijos, nepilnamečių įtraukimas ir pan.) siūlome numatyti laisvės atėmimo bausmes¹.

4. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui sprendžiant internetinių lošimų teisinio reguliavimo problemas, prioritetą siūlome teikti internetinių lošimų ribojimui – pvz. internetinius lošimus leidžiant organizuoti tik vietos lažybų bendrovėms, atitinkamai papildant Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymą nuostatomis dėl internetinių lošimų uždraudimo sąlygų bei tvarkos². Galiojantį Lietuvos Respublikos loterijų įstatymą taip pat siūlome keisti legalizuojant tik loterijų bilietų (kaip prekių) pardavimą internetu³. Nepriklausomai nuo sprendimo liberalizuoti lošimus internete ar juos uždrausti (riboti), įstatymų leidėjui siūlome nustatyti atsakomybę už neteisėtą internetinių lošimų organizavimą (žr. 3 pasiūlymą), bei nustatyti efektyvią internetinių lošimų kontrolę

¹ Siūlomo naujo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnio formuluotė galėtų būti tokia:

„202(1) straipsnis. Neteisėti azartiniai lošimai

1. Tas, kas turėdamas azartinių lošimų ar loterijų organizavimo licenciją pažeidė įstatymuose nustatytą azartinių lošimų ar loterijų organizavimo tvarką, lošimo reglamentą ar loterijos taisykles, arba tas, kas neteisėtai reklamavo azartinius lošimus ar sudarė galimybes juos organizuoti nuotoliniu būdu, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu, arba bauda.

2. Tas kas organizavo loteriją ar azartinius lošimus neturėdamas lošimų ar loterijos organizavimo licencijos, arba suteikė patalpas ar įrangą šiai veiklai, arba tas, kas kitaip šurkščiai pažeidė lošimų bei loterijų organizavimo tvarką (įskaitant atvejus, kai buvo įtraukti nepilnamečiai, stambiu mastu ar padarant didelę turtingą žalą), baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.

3. Už šiam straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo⁴.

² Siūloma Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo 10 straipsnio papildymo nauja dalmi formuluotė galėtų būti tokia:

„10 straipsnis. Lošimų organizavimo draudimai ir apribojimai

19. Azartinius lošimus organizuoti nuotoliniu būdu (internetu, mobiliuoju telefonu ar pan.) taip pat tokius lošimus reklamuoti yra draudžiama. Nuotolinių lošimų organizavimo draudimas netaikomas lažybų organizavimo licenciją turintiems subjektams, kiek tai yra būtina siekiant sudaryti lošėjams galimybę pasirinkti lažybų įvykį nuotoliniu būdu.

20. Iš Priežiūros komisijos gavę pranešimą apie neteisėtą nuotolinių lošimų organizavimo atvejį, telekomunikacijų paslaugų teikėjai bei finansų įstaigos, esant techninėms galimybėms, privalo nedelsdami blokuoti telekomunikacinę prieigą prie nuotolinių lošimų paslaugų teikėjų ar blokuoti finansinius atsiskaitymus su skirtus nuotolinių lošimų paslaugų teikėjams. Pažeidus šį reikalavimą telekomunikacijos paslaugų teikėjams ar finansų įstaigoms kyla atsakomybė už galimybių organizuoti azartinius lošimus nuotoliniu būdu, sudarymą⁴.

³ Šiuo tikslu siūlome panaikinti Lietuvos Respublikos loterijų įstatymo 3 straipsnio 3 dalies 4 punktą bei 18 str. 2 dalį, ta apimtimi, kuri numato internetinio ryšio loterijas.

naudojant kitus teisinius mechanizmus (nustatant piniginių atsiskaitymų draudimą bei IP adresų blokavimą).

Vertinant disertacijos išvadas ir pasiūlymus itin svarbu paminėti, jog pagal Europos Teisingumo Teismo praktiką, lošimo paslaugų iš kitų Europos Bendrijos narių ribojimas, kurį neabejotinai sukeltų valstybinio lošimų bei loterijų monopolio įsteigimas, negali būti pateisinamas išimtinai valstybės fiskaliniiais interesais. Steigdamas valstybinį lošimų monopolį tuo valstybės negali siekti vien savo finansinės padėties pagerinimo. Dėl šios priežasties, lošimų teisinio reguliavimo monopolis pirmiausia turi būti orientuojamas į socialinių problemų valdymą, lošimų priklausomybės prevencijos didinimą. Tyrimas parodė, jog privatūs lošimo operatoriai siekdami pelno savo iniciatyva praktiškai nesiima jokių priemonių, jog būtų užkirstas kelias neigiamoms lošimų pasekmėms. Šias priemones sėkmingai gali įgyvendinti tik valstybėms priklausančios ir jų kontroliuojamos lošimo monopolinės įmonės. Tyrimas parodė, jog daugumos socialinių kaštų valdymo aspektu monopoliniai lošimų subjektai veikė efektyviau nei laisvoje rinkoje esantys lošimo operatoriai. Autoriaus manymu, azartinių lošimų keliamų socialinių problemų gausa ir šių problemų valdymo būtinybė yra visiškai pakankamas pagrindas azartinių lošimų monopolio steigimui kiekvienoje valstybėje. Šiuos teiginius praktiškai patvirtina esančių loterijų bei lošimų monopolijų populiarumas Europoje. Valstybei išsprendus socialines lošimų keliamas problemas ir taip sumažinus savo kaštus, lošimų monopolis leidžia užsitikrinti reikšmingą finansinę naudą kaip išvestinę lošimų monopolio pasekmę. Tokia koncepcija neprieštarauja Europos Bendrijos teisei, dėl to autoriaus rekomenduotina kiekvienai valstybei, sprendžiančiai lošimų teisinio reguliavimo modelio pasirinkimo klausimą.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Arasimavičius, M. Neigiamos azartinių lošimų įtakos visuomenei šalinimo teisinės problemos. *Jurisprudencija*. 2008, 3 (105): 96-104.

2. Arasimavičius, M. Internetinių azartinių lošimų teisinio reguliavimo problemos. *Socialinių mokslų studijos* 2009, 2(2): 299-319.

PRANEŠIMAI KONFERENCIJOSE

1. Arasimavičius, M. Azartinių lošimų teisinio reguliavimo teorija ir praktika: taisytni Lietuvos Respublikos azartinių lošimų teisinio reguliavimo aspektai. *Mokslinė konferencija „Lietuvos administracinės teisės ir proceso naujovės teisinėje sistemoje“*. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas. 2005 10 28.

2. Arasimavičius, M. Administracinė teisė – konkretizuota Konstitucija: Konstitucinio tautos gerovės užtikrinimo principo detalizavimo problemos azartinių lošimų teisiniame reguliavime. *Mokslinė konferencija „Administracinė teisė kaip konkretizuota Konstitucija“*. Vilnius. Mykolo Romerio universitetas. 2007 10 24.

3. Arasimavičius, M. Priklausomybės nuo azartinių lošimų prevencijos priemonės Lietuvoje ir Skandinavijos šalyse. *Praktinė priklausomybėms skirta konferencija „Mano gyvenimo stilius. Koks jis?“*. Vilnius. Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla. 2009 04 24.

CURRICULUM VITAE

VARDAS, PAVARDĖ: Mantas Arasimavičius.

GIMIMO DATA: 1981m. kovo 1d.

IŠSILAVINIMAS: Mykolo Romerio universiteto doktorantas nuo 2004m.
Teisės Magistro mokslinis laipsnis suteiktas 2004m. Vilniaus Universiteto
Teisės fakultete.

KALBOS	KALBĖJIMAS	RAŠYMAS	SKAITYMAS
Anglų	Labai gerai	Labai gerai	Labai gerai
Rusų	Gerai	Gerai	Labai gerai
Vokiečių	Pagrindai	Pagrindai	Pagrindai

PROFESINĖ PATIRTIS:

2001-2002 Teisininkas- padėjėjas Vilniaus m. II notarų biure.

2003-2004 Teisininkas advokatų kontoroje Baublys & Partners.

2004-2008 Advokato padėjėjas advokatų profesinėje bendrijoje NORDIA
Baublys & Partners.

KONTAKTAI:

Elektroninis paštas: mantas.arasimavicius@gmail.com

Mobilus telefonas: +370 614 66233